

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת יתרו תש"פ

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

ישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח, א) כתב רש"י "מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק." יש לדקדק בזה מהו "שמע ובא" יכול היה לכתוב "מה שמע, קריעת ים סוף וכו'", ועוד, הרי מפורש בפסוק ששמע שהקב"ה הוציא את ישראל ממצרים? ויש לבאר, שיתרו היה לו קצת חטא במה בהיה מיועצי פרעה להרע לישראל. ואף שהוא ברשע כדאיתא בגמ' (סוטה יא, א), מכל מקום, על עצם היותו מחובר לאנשי רשע ועוברי עבירה, נזקק לכפרה כמו שאומרת הגמ' (מכות ה, א) שהנטפל לעוברי עבירה נענש כמותם.

(על התורה)

והנה יתרו כבר זנח מזמן את הע"ז, ועשה תשובה. אבל כעת בקריעת ים סוף נתחדש לו מדתו של הקב"ה, מדה כנגד מדה, בדבר אשר זדו – עליהם. ומזה הבין שגם תשובתו הוא, צריך להיות בדרך של 'מדה כנגד מדה'. וכיוון שחטא ב'עצה רעה' צריך לתקן את עצמו ב'עצה טובה'. ואכן החליט בדעתו שבאם ביום מן הימים יתגלגל שיעברו בני ישראל דרך מקום מושבו, ישיאם עצה טובה. אבל לא מצא שום חיוב לטרוח ולהגיע אל בני ישראל כדי להשיאם עצה טובה, ובפרט כשהם נמצאים במדבר רחוק ממקום ישוב. לאחר זמן מועט, שמע שבאו עמלק להילחם עם ישראל, ועמלק הרי נעקר ארבע מאות פרסה ממקומו בכדי להילחם עם ישראל, ואז נשא קל וחומר בעצמו, אם בשביל להרע כך, להיטיב לא כ"ש. וזהו אומרו מה שמועה "שמע ובא", ומתריך: "קריעת ים סוף" – שמוזה למד את דרך תשובתו כנ"ל במדה כנגד מדה, "ומלחמת עמלק" שמוזה הבין שהוא צריך לטרוח ולבוא אל בני ישראל.

(שיחת חולין של ת"ח)

אנשי אמת שנאי בצע (יח כא)

למה הסמיך "אנשי אמת" ל"שנאי בצע"? היה רבי יוסף חיים זוננפלד אומר, כיוון שישנם אנשים שמוכנים להיות אפי' "שנאי בצע" בעבור הבצע...

(הגרי"ח זוננפלד)

ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת שנאי בצע (יח, כא) וברש"י, אנשי חיל – עשירים וכו'. יש להתבונן בפרשה זו, שהנה יתרו אמר למשה רבינו רשימה שלימה של דרישות: "ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל, יראי אלקים, אנשי אמת, שנאי בצע, ושמת וכו'. אח"ז אנו מוצאים (פסוקים כד כה) "וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר: ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אתם ראשים על העם". יש להבין, שאם עשה את כל אשר אמר, מדוע בחר רק אנשי חיל? להיכן נעלמו כל הדרישות הנוספות של יתרו? ושמעתי לבאר, שהנה אם היה משה רבינו מכריז שמחפש הוא למנות דיינים צדיקים יראי ה' וכו', היה כל אחד ואחד מכל שבט ושבט ומכל קהילה וקהילה טוען שרבו הוא הוא המוכשר ביותר לשמש בתפקיד חשוב זה, ולא היה יכול להגיע אל עמק השווה.

לכן התחכם משה, הלך והכריז שעושה אסיפה גדולה והכניסה מותרת לעשירים בלבד. האנשים ששמעו מזה, הבינו שכנראה צריך לתרום כסף לאיזה מטרה של צדקה וכדומ', ורק העשירים יראי ה' הם התקבצו ובאו, ובזה הרוויח משה רבינו שנתקבצו רק "אנשי חיל" – העשירים, ו"יראי אלוקים". זה מה שכתב, שמשה "עשה את כל אשר אמר" והאיך? ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל" שהוא בחר רק את העשירים כאמור.

כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתני את חקי האלקים ואת תורותיו (יח, טז)

(ציוני תורה)

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (יט, ג)

בית יעקב אלו הנשים, שיאמר להם בלשון רכה, הקש' הר"י דאורלניש למה זכו נשים להגיד להם תחילה, ותיריך, מי יגלה עפר מעיני רבי משה מנרבונא זצ"ל שהיה רגיל לדרוש, בזכותה של לאה זכו תחלה לדיבר שהיה נותנת על ליבה נוכלא (טבלא) של זהב ובה חקוק תורה צוה וכו' ובה היתה הוגה יום ולילה, ולכן "ועיני לאה רכות" מזהרורית של זהב, לפיכך זכו צאצאיה בתורה מקודם.

(מושב זקנים' לבעלי התוספות)

מאוצרות המגידים

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים. כתב רש"י – וישמע יתרו. מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.

רבתינו מעירים הערה בתחילת הפרשה – למה התורה מזכירה שיתרו היה כהן מדין? לא נוהגים להזכיר לגר עוונות ראשונים... אדם שהוא גר, כתינוק שנולד – אז למה צריך להזכיר לו שהוא היה כהן במדין? וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל –

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח, א) כתב רש"י "מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק." יש לדקדק בזה מהו "שמע ובא" יכול היה לכתוב "מה שמע, קריעת ים סוף וכו'", ועוד, הרי מפורש בפסוק ששמע שהקב"ה הוציא את ישראל ממצרים? ויש לבאר, שיתרו היה לו קצת חטא במה בהיה מיועצי פרעה להרע לישראל. ואף שהוא ברשע כדאיתא בגמ' (סוטה יא, א), מכל מקום, על עצם היותו מחובר לאנשי רשע ועוברי עבירה, נזקק לכפרה כמו שאומרת הגמ' (מכות ה, א) שהנטפל לעוברי עבירה נענש כמותם.

והנה יתרו כבר זנח מזמן את הע"ז, ועשה תשובה. אבל כעת בקריעת ים סוף נתחדש לו מדתו של הקב"ה, מדה כנגד מדה, בדבר אשר זדו – עליהם. ומזה הבין שגם תשובתו הוא, צריך להיות בדרך של 'מדה כנגד מדה'. וכיוון שחטא ב'עצה רעה' צריך לתקן את עצמו ב'עצה טובה'. ואכן החליט בדעתו שבאם ביום מן הימים יתגלגל שיעברו בני ישראל דרך מקום מושבו, ישיאם עצה טובה. אבל לא מצא שום חיוב לטרוח ולהגיע אל בני ישראל כדי להשיאם עצה טובה, ובפרט כשהם נמצאים במדבר רחוק ממקום ישוב.

לאחר זמן מועט, שמע שבאו עמלק להילחם עם ישראל, ועמלק הרי נעקר ארבע מאות פרסה ממקומו בכדי להילחם עם ישראל, ואז נשא קל וחומר בעצמו, אם בשביל להרע כך, להיטיב לא כ"ש. וזהו אומרו מה שמועה "שמע ובא", ומתריך: "קריעת ים סוף" – שמוזה למד את דרך תשובתו כנ"ל במדה כנגד מדה, "ומלחמת עמלק" שמוזה הבין שהוא צריך לטרוח ולבוא אל בני ישראל.

(ע"פ חתם סופר')

ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו וישלום ויבאו האהלה (ת"ח) וברש"י "איני יודע מי השתחוה למי כשהוא אומר איש לרעהו מי הקרוי איש זה משה שנאמר והאיש משה". שואל החת"ס הרי גם אצל יתרו מצינו שנקרא איש כדכתיב "ויאל משה לשבת את האיש", ועוד, למה בחר רש"י להביא דוקא את פסוק זה, הרי מצינו לפנינו בפרשת כי תשא "והאיש משה?" ומתריך, שאכן ההוכחה שמשה השתחוה הוא לא ממה שכתוב "והאיש" על משה, אלא בתוכן הפסוק: "והאיש משה עניו מאוד", אם כן, במצב כזה שמצד אחד ניצב יתרו שהוא חותן משה ומצד שני ניצב משה רבן של ישראל, מי יכנע לפני מי? אומר רש"י "איני יודע מי השתחוה כלפי מי", ומתריך, תדע לך שוודאי שמשה רבינו הוא נכנע, ומלן? שהרי נאמר "והאיש משה עניו מאוד" (תורת משה לחת"ס)

כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתני את חקי האלקים ואת תורותיו (יח, טז)

כשהיה הגה"ק רבי אברהם אביש רב בפרנקפורט שעל נהר מיין, פרץ שם סוחר עבריין את חומת השבת והיה פותח חנותו בשבת. ביקש הרב להפגש עם הסוחר העבריין כדי לשלול בכדברים ולהשפיע עליו שיחזור למוטב ולא עלה הבוד, ולמה? שכן מבית הנכסת מנע הסוחר רגלו. ולהזמינו לביתו, אי אפשר שכן גבר אלים הוא, וחזקה עליו שיסרב לבוא בידועו במה המדובר. שהרב ילך איליו? הרי יש בזה משום השפלת כבוד התורה וממילא תיפגם השפעת הפגישה.

מה עשה, נטל עצה עם נפשו ושלח וקרא לאחד מנכבדי הקהילה שהיה מן הלקוחות הטובים של אותו סוחר, וצוה עליו לקחת כמות גדולה של כל מיני סחורות אצל סוחר זה בהקפה, וכשיגיע זמן הפרעון יסרב לשלם, אלא ידרוש את התובע שיעמיד אותו לדין תורה לפני הרב, וכשיהיה הלה בביתו יוכל לקחת עמו דברים על דבר החילול שבת.

עשה הסוחר כמצוות הרב, וכשהופיעו שני הצדדים לפני רבי אברהם אבוס לדין, עוד טרם הציעו את הטענות ומענות, הושיט הנתבע לתובע את כל סכום התביעה במזמונים טבין ותקילין. אותה שעה גילה הרב לסוחר שכל זאת לא היה אלא כדי להפגש עמו בענין בית מסחרו הפתוח בשבת ומיד הוסיף הרב כמה דברי הסבר ומוסר השכל, בדברים היוצאים מן הלב על בעל העבירה. אמר הסוחר, ניהא, הריני מקבל על עצמי שמירת שבת, אך יורשה לי לשאול את הרב שאלה אחת: מהיכן לקח הרב היתר להשתמש בהמצאות מרמה ודין תורה בדוי למען שמירת השבת?

למה אתה צריך להגיד לנו שהוא כהן במדין, איזה תועלת יש במידע הזה? זה השאלה שרבותינו שואלים... וראיתי בספר שארית יעקב ובעוד כמה ספרים, שכולם עונים את אותה תשובה:

אומרת הגמרא {מסכת יבמות כד, ב} - ת"ר אין מקבלין גרים לימות המשיח כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה.

בימי דוד ובימי שלמה לא מקבלים גרים, מה הסיבה? אומרים רבותינו, משום שבימי דוד הרבה התגיירו מהפחד שפחדו מעם ישראל... דוד ערך מלחמות ונצח בהם, וכמו שכתוב במגילת אסתר {ח, יז} "...ורבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם. אז זה לא בגלל שהם התייהדו, כיון שכבר הגיעו להכרה שהקב"ה ברא את העולם ועם ישראל הוא העם הנבחר וארץ ישראל היא הארץ המובטחת, מה הם עשו?

דבר אחד, הם פחדו מהיהודים... ראו את הכוח שיש ליהודים, אז פחדו מהם ולכן התגיירו, זה בימי דוד.

ותשקט הארץ ארבעים שנה - בימי שלמה לא היו מלחמות, הזמן היפה ביותר שהיה לעם ישראל, אז לכן אנשים באו להתגיייר... משום שעם ישראל היה במצב הכי טוב שלו, היה ברום המעלה, כולם באו לראות מה זה עם ישראל, כולם עלו לבית המקדש להתפלל, אז עם ישראל היה במצב הכי מרומם שהיה לו מעודו.

חז"ל אומרים במדרש, שבתקופתו של שלמה המלך הייתה הלבנה בשלמות, ולכן לא מקבלים גרים בימי שלמה כיון שזה לא מוכח שאלו גרי צדק, שבאמת באו מתוך אמונה בהקב"ה.

הם התגייירו, כיון שהם רצו בשפה שלנו, 'סל קליטה' - ברוך ה' עם ישראל במצב טוב, אפשר לקבל אוטו, מוצרי חשמל וכו' - לכן לא מקבלים גרים בימי שלמה.

נשאלת השאלה - אם ככה, איך יכל להיות ששלמה המלך גייר את בת פרעה? הרי הוא נישא לבת פרעה, אם לא מקבלים גרים בימי שלמה, אז למה הוא קיבל את בת פרעה, ולא רק, אלא, הוא התחתן איתה בסוף? התשובה פשוטה - מה שלא מקבלים גרים בימי שלמה, מדובר על אלה שרוצים הטבות, אבל אחד שהמעמד שלו טוב... ברוך ה' המעמד הכלכלי שלו טוב, הוא לא ייגש לקבל את הטבות... הוא משתכר בכסף רב... אם הוא לא צריך את זה, אז ממילא הגירות שלו היא גיור אמת... בת פרעה אין לה בעיה כלכלית, היא התגיירה כי רצתה להתגיייר, היא לא צריכה את כל הטבות - לכן קיבלה שלמה.

אומרת התורה - וישמעו יתרו כהן מדין... דע לך, יתרו היה במצב כלכלי טוב, הוא לא בא להידבק בעם ישראל, כיון ששמע שלעם ישראל יש, כל אחד תשעים חמורים לובים... ושהקב"ה נתן להם ביזת מצרים ועוד ביזת הים ועם ישראל מלא בכסף...

הוא היה כהן מדין, ולכמרים שם לא חסר כסף, יש להם הכל בשפע, אז זאת הייתה גירות אמת ולכן התורה אומרת שהיה כהן מדין.

הייתי פעם בשבע ברכות... אז היה שם איזה בדיחה שסיפר: היה איזה כומר אחד, שרצה לנסוע לשבועיים חופש... אבל הוא לא רצה לסגור את העסק... "חבל זה מכניס כל יום ראשון, כמה אלפי יורו..." בקיצור, הוא אמר, שאם הוא יכניס פה כומר אחד, הוא יגנוב לו את כל "הלקוחות"... הפתרון הכי טוב "אני יביא את הרב של היהודים" ... הביא את הרב, והתחיל להסביר לו איך העסק עובד - תקשיב, כל יום ראשון באים להתפלל פה... הם מתוודעים על כל החטאים שעשו... ואני גובה כסף... כמה זה על כל עבירה?

אני ייתן לך תעריפון עבירות... ואם לא תמצא את העבירה שם, תתקשר אליי, אני יגיד לך... לפעמים יש "יצירות חדשות" של מופיעות בתעריפון © הכומר נותן לו את המפתחות של החדר... הוא טס לחופשה... הרב ניכנס לחדר יום ראשון... על הבוקר, שמונה וחצי, הנה מגיע פציינט ראשון... כן... מה יש לך לספר?

תראה... יום שישי רח"ל, ראיתי אישה ברחוב... שמתי את היד על הארנק... וסחבתי לה אותו, בלי שתרגיש... לא נעים, סחבתי לה מכה-מכה... אני באמת מרגיש לא נעים... אני מוכן לתרום, אם תכפר לי העוון הזה... כמה זה עולה???

הרב מסתכל בתעריפון... "גניבת ארנק=500 יורו" טוב... אין לי ברירה... קח!

שואל אותו הרב - תגיד... אתה רגיל לגנוב?? זה דבר שקורה לך כל פעם... או שזה חד פעמי???

אף אחד לא שומע...כן... כל שבוע זה קורה לפחות פעמיים... ©... יום שישי הייתה מכה-מכה... אבל לא תמיד...

אמר לו הרב - תשמע, אני מוכן לעשות איתך עסקה... במקום שתשלם 100 על גניבה קטנה, ו-500 על גניבה גדולה...אני אמכור לך כרטיסיה, עם עשרים ניקובים... כל פעם שתגנוב, תעשה חור... במקום לשלם לי 3000 יורו... אני יעשה לך הנחה 1500 יורו...

נשמע רעיון מצויני! סופר 1500 יורו, ונותן לרבי... אחר כך, נכנס עוד פציינט... כן...

תשמע, עשיתי ככה וככה...

מה אתה אומר?! זה חתיכת עבירה חביבי... זה מינימום 1500 יורו! תגיד... זה קורה לך הרבה?

פעם בחודש לפחות... תראה יש לנו עכשיו משהו חדש... כרטיסיה עם עשרים ניקובים... במקום לשלם 3000 יורו... עכשיו במבצע 1500 יורו... עושה עבירה- מנקב... יאללה תביא...

וככה עם כל "לקוח"... אחרי שבועיים חוזר הכומר... מחפש לכסות את ההוצאות של החופשה... מתיישב על הכיסא... אף פציינט לא ניכנס! נכנס לכסיה... הוא קולט את הגנב... "מה איתך? הרי אתה גנב... מה קרה לא באת היום להתוודות?!"

אדוני, אני מסודר לשנה הקרובה! היהודי מכר לי כרטיסיה... אני לא מפסיק לנקב!

אמר הכומר לעצמו - לא רציתי להכניס כומר, כי חשבתי שיקח לי את המשרה... בא היהודי וגנב לי את העבירות לחמש שנים קדימה! © בקיצור וישמע יתרו כהן מדין חתן משה - יתרו בא להתגיייר לשם שמים... הוא לא חיפש את כל הכסף שיש לעם ישראל... לא חסר לו כסף, יש לו בשפע... אז הגירות הייתה גירות אמת, ולכן אומרת התורה, שהוא היה כהן מדין.

בא הספר לב העברי - היות והוא בא להתגיייר, בא משה רבינו ומספר לו את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'... למה?

כי הגמרא אומרת (מסכת יבמות מז, א) - גר שבא להתגיייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגיייר אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דוויים דחופים סחופים ומטורפין ויסורין באין עליהם שלא יחשוב שהמצב של עם ישראל תמיד מזהיר- יש עליות ומורדות, פעמים שנמצאים ברום המעלה, ולפעמים בתחתית המעלה, שלא יחשוב שהוא בא להתגיייר, כיוון שכאן המקום הכי טוב בעולם... לא...יש צרות... יש ייסורים.

וישמעו יתרו - מה שמועה שמע ובה? קריאת ים סוף ומלחמת עמלק... אז מה הוא שמע?

עם ישראל 'הולך לו' - הקב"ה בקע להם את הים, נלחמו כנגד עמלק - כל העמלקים נפלו... עוד הוא יחשוב שזה המצב המקסימלי של עם ישראל... אומרים לו- לא, תדע לך את כל התלאה אשר מצאתם בדרך - עם ישראל עברו תלאות, ב"ה עד שהגיעו לכאן לקח להם זמן, גם זה חלק של הגירות. (ברוך שאמר)

ויקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שלוחיה: ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה: ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה:

מה שכתוב ב' פעמים 'שם האחד.. ושם האחד'. ולא 'ושם השני', מבואר במדרש 'ללמד ששניהם שקולים'. עוד י"א במדרש 'שהיו שוים בקומה במראה ובחכמה'. ובספרי החינוך כתוב שהפסוק בא ללמדנו איך לחנך את הילדים, שלא לראות בן אחד כ'אחד' והשני כ'שני' והשלישי כ'שלישי' אלא כל ילד וילד הוא אחד אחד אחד. וכך שמעתי מרבי שמשון פינקוס זצ"ל שפירש 'ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי', אני קורא לבני השני 'האחד' כי גם אני 'בן יחיד' אצל הקב"ה שהוא תמיד עומד בעזרי כבן יחיד. לא אמר 'בעזרינו' לשון רבים אלא 'בעזרי' לשון יחיד. וכל אחד יכול לומר לשון יחיד 'אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא'. ולכן 'שם האחד אליעזר' ולא שם השני אליעזר, שאנו צריכים להדבק במדותיו של הקב"ה, כמו שהוא מתייחס לכל יהודי כבן יחיד כך אנו מתייחסים לכל ילד כבן יחיד.

שמעתי מהרה"ג רבי זונדל קרויזר כאור החמה מזהיר זצ"ל שהוא התבונן שיש כמה משפחות שהילדים הראשונים הם תלמידי חכמים מופלגים, והילדים האחרונים פוחתים והולכים, וחשב שזהו לטעם חסרון התפילה, כי כשנותנים לאדם רשימה של עשרות שמות להתפלל, איכות התפילה יורד ופוחת מאוד לשני. למשל כשאדם נוסע למקום קדוש ויש לו עשר בנינים, הרי אדם הוא מוגבל וכחות נפשו אוזלים, כשהוא מתחיל להתפלל הוא מתחיל בתפילה חזקה על הראשון ועל השני פחות וכו'. וכן בענין הזמן, כי כשהיה לו ילד אחד היה מרבה בתפילה על זה הבן, כשיש לו שני בנינים נתחלקים כחות הנפש בתפילה בין שני הבנים, כשנולד ילד שלישי מתחלק לשלוש, ונמצא שהראשון נשאר תמיד עם תפילות רבות יותר משאר הילדים. ואמר רבי זונדל שהאימא שיש לה יותר ילדים צריכה לעמוד הרבה יותר זמן בהדלקת נרות. שאם היתה עומדת בתפילה בהדלקת הנרות רבע שעה כשהיה לה רק בן אחד, הרי שכשיש לה שני בנינים צריכה להתפלל חצי שעה וכו'. והתפילות האלה אינן 'מותרות' אלא חיוב ההורים על הבנים. כמ"ש רבי שמעון ממגנצא בפיט דשבועות על עשרת הדברות, והזכיר בדיבור של כבוד את אביך ואת אמך שהם הולידו אותך וגידלו אותך והתפללו עליך הרבה תפילות ותחנונים ממילא עליך לכבד אביך ואימך. הרי שאחד ממצות האב על הבן הוא התפילות. ומה אשמים הבנים האחרונים שהם נולדו בסוף השורה? כך מלמד אותנו משה רבינו 'ושם האחד אליעזר' כשהתפלל על הבן השני התייחס אליו כבן יחיד. כך יש להתייחס לכל ילד וילד בגשמי וברוחני.

(יחי ראובן)

ויום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה (כ, ח)

הכתוב אומר שאומות העולם עתידים לעבוד את ישראל, שנאמר (ישעיה סא, ה): "ועמדו זרים ורעו צאנם", וכן (שם מט, כג) "והיו מלכים אמניך ושרותיהם מיניקתיך".

לעומת זאת, נאמר (דברים יא, יג-יד) "והיה אם שמע תשמעו אל מצותי... ונתתי מטר ארצכם בעתו... ואספת דגןך ותירשך ויצהרך".

כתובים אלה לכאורה סותרים זה את זה - אם ישראל ישרתו את עצמם או שאומות העולם יעשו זאת?

מתרצת הגמרא (ברכות לה ע"ב): כאן בעושים רצונו של מקום, וכאן כשאין עושים רצונו של מקום. כאשר ישראל יעשו רצון ה', הם יזכו ל"ועמדו זרים ורעו צאנם", אך כשלא יעשו כן, הם עצמם יאלצו לעבוד.

ומקשים התוספות, וכי יתכן לומר שבמקרה של "ואספת דגןך", אין ישראל עושים רצונו של מקום? הלא הכתוב מדגיש: "והיה אם שמע תשמעו אל מצותי". ומכאן נראה, שלכאורה, ישראל מצויים במצב טוב מאד!

אלא, שאכן ישראל עושים רצונו של מקום, אולם מאחר שאין הם מקיימים זאת בצורה המושלמת ביותר - אין הם זוכים לשרות אומות העולם.

רמז נאה לכך, על דרך הבאור לעיל, דרש "לקוטי צבי הכהן" על הפסוק שלפנינו:

"זכור את יום השבת לקדשו" - אדם שהוא שומר שבת, אך אינו עושה כן בצורה מושלמת, סופו "ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך". הוא עצמו יעשה את כל מלאכתו.

לעומת זאת מי שחי ברמה גבוהה יותר של "יום השביעי שבת לה' אלקיך", ומגיע למצת של עבודת ה' מושלמת יותר, הרי שהוא זוכה לשכר של "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך", אלא אומות העולם יעבדו עבורו וימלאו את כל צרכיו.

מפליא להוכיח ולראות כי כאשר הקב"ה רוצה לתת ליהודי את פרנסתו הוא מזמן לו אותה שלא כדרך הטבע, וגורם לאומות העולם לעשות עבורו כל מה שביכולתם, אפילו במצב שעל פי כל גדריו ההגיוני הם אינם צריכים לעשות זאת.

הרב בן ציון מוצפי שליט"א סיפר כי בפרס התגורר יהודי כפרי, שהיה עובד לפרנסתו בשדה. קשה היתה המלאכה, מעלות השחר עד שקיעת החמה הוא נאלץ לחרוש ולזרוע. ולמרות זאת מעולם לא ראה ברכה בעמלו, ורק בקושי רב הצליח להביא טרף לבני ביתו.

מדי יום בימיו היה אותו יהודי נושא את עיניו לשמים ומתחנן: "רבונו של עולם, אנא ממך, זמן לי את פרנסתי ברוח מתחת ירך הגדולה", ומעולם לא חדל מלקוות לישועת ה'.

ויהי היום, והנה תוך כדי עבודת החרישה המיגעית הוא מבחין בפרש הרוכב לכוונו. כשהגיע הרוכב הוא נגש והודיע לו כי אמו המתגוררת בטהרן, עיר הבירה, נפטרה.

'שבעה' ישב האיש בביתו, משום שהמרחק ממקום מגוריו לטהרן היה גדול, אולם לקראת ה'שלושים' התאמץ לנסוע לבית אמו, והביא פירות מן השדה שלו, על מנת לזכות אנשים בברכות לעילוי נשמתה.

לסעודה שערך הגיע גם החכם שאמר דברי תורה וסיפר סיפורים שונים. לאחר שהסתיים הארוע, פנה להתארן ולשוב לביתו.

המולה קדמה את פניו ברחובה של עיר, וכשבר רמה טעמה, נודע לו שהמלך אמרו לעברו במקום זה בעוד זמן קצר.

האיש, אשר מעודו לא ראה את המלך פנים מול פנים, התרגש ביותר. ואכן, לא חלף זמן רב וכרכרת המלך פלסה לה דרך בין ההמונים. עמד האיש וברך בכונה רבה: "ברוך... שחלק מכבודו לבשר ודם", והמלך שהבחין בכך, עצר את מרכבתו וסמן לו לגשת אליו.

"מי אתה?" שאל המלך. "יהודי מכפר פלוני", השיב האיש ביראת כבוד.

"אתה יהודי?... ובכן אחד לך חידה, ואם תדע את התשובה אשלם לך עשרה זהובים".

עשרה זהובים? - האיש בלע את רוצו בתדהמה. סכום זה היה מרויח במשך שלושים שנה! הוא כרה את אזנו, והמלך שאל: "האם יודע אתה כיצד קראו לאמו של אברהם אבינו?"

"אדוני המלך", אמר האיש, "מה אקבל אם אומר את שם אמו-אמו בנוסף לכך?"

"על כל שם עשרה זהובים".

"ובכן לאמו קראו אמטלאי, ולאם אמו קראו כרנבו". המלך התפעל, ובו במקום העניק לו עשרים זהובים.

אשרו של היהודי הרגיע שחקים, והוא אמר למלך: "אבקש את סליחת המלך מראש, אולם אני מרגיש צורך לשאול גם את המלך חידה כלשהי".

נתן ה' את חינו בעיני המלך והוא הסכים. נענה היהודי ואמר: "כאן בפרס התגורר לפני שנים רבות רשע מרושע שרצה להרוג את כל העם שלנו, הלא הוא המן הרשע. האם יודע המלך כיצד קראו לאמו?"

המלך לא ידע להשיב, והבטיח לו עשרה זהובים נוספים לתשובה, והיהודי אשר זה עתה שמע בדרשת החכם בסעודת ה'שלושים' את המידע, אמר מיד: "שמה היה אמתלאי בת עורבתי?", ובתמורה לכך קבל עוד עשרה זהובים.

כעת היו בידו בן רגע שלושים זהוב - סכום שהיה מספיק לפרנסתו עד תחית המתים... הוא הודה נרגשות למלך, והמרכבה המשיכה בניסיעתה.

פתאום נזכר היהודי בענין כלשהו והחל לרוץ אחרי המרכבה. "מה קרה כעת?", עצר המלך את המרכבה.

"אדוני המלך, אנו עומדים ושואלים כאן שאלות מלפני אלפי שנים... אולי נדבר על מה שארע בחודש האחרון בטהרן?... אשאל את המלך שאלה, ואם המלך ידע לענות לי - אחזיר לו את כל שלושים הזהובים שבידי, ואם לאו - האם יאות המלך להעניק לי שלושים זהובים נוספים?"

"שאל", מרגע לרגע גבר חן האיש בעיני המלך. "אדוני המלך", נענה האיש בענוה, "לפני כחודש נפטרה אמי, שהתגוררה בטהרן, אולי יודע המלך כיצד קראו לה!?"

מעשה נוסף המראה כיצד דואג הקב"ה שאומות העולם יפרנסו יהודי - גם במצבים בלתי הגיוניים לחלוטין ספר ה"בן איש חי", ומעשה שהיה כך היה:

יהודי אחד מחוסר פרנסה החליט לפרסם את עצמו כיודע עתידות ולנסות להתפרנס מן הענין בכבוד. בדרך כלל היה נוהג להבטיח לבני אדם הצלחות כאלו או אחרות - ממין הדברים שאנשים אוהבים תמיד לשמוע - אך באחד הימים נתקל בבעיה קשה:

בארמון המלך ארעה פריצה לכספת הגדולה ורכוש יקר ערך נגנב. המשטרה לא הצליחה למצוא את עקבות הגנבים, ואי מי, אשר שמעו של מגיד העתידות היהודי הגיע לאזניו, המליץ עליו בחום.

המלך קרא לו באופן אישי והורה לו לעשות כל שביכולתו כדי למצוא את הגנבים, ועיניו של היהודי חשכו... מנין לו לדעת מי הם הגנבים? מי ידוע מה יגזור עליו המלך כשיאכזב אותו?

בלית ברירה החליט כי לכל הפחות הוא ינסה לדחות את הקץ, לכן פנה אל המלך ואמר: "אני זקוק לשלושים יום עבור פענוח הענין הזה, וגם לשלושים תפוחים". התפוחים היו יקרי ערך בתקופה זו, והיהודי החליט כי אם נגזר עליו למות, לכל הפחות יעזוב את העולם מתוך הנאה כלשהי...

שב הביתה, הביא לאמו אתה תפוחים וספר לה כי לדעתו ה'עסק' אבוד, ואף חייו עומדים על כף המאזנים, אך לפחות תפוחים ישנם...

עוד באותו ערב החליט לאכול את התפוח הראשון, וכשסיים קרא: "אמא, אחד גמרת...". הוא לא הבחין באלמוני שהשתופף מאחורי חלון הבית וניסה לקלוט כל הגה היוצא מפיו. היה זה אחד משודדי הכספת, שנשלח במיוחד כדי לבלש את האם מגיד העתידות מצליח לגלות אותם. כששמע האיש את ההכרזה הנרגשת: "אחד גמרת!", הבין שאחד מן השודדים ידוע כבר.

"מי הוא אם לא אני?", מלמל לעצמו כשהוא רועד מפחד, וחיש נמלט מן המקום וסיפר בבהלה לראש השודדים שבאזניו שמע את מגיד העתידות מצהיר, שיש לו כבר קצה חוט.

"נמשיך מחר לבדוק את העניין", ראש השודדים התייחס לכך ברצינות גמורה, וכבר למחרת שלח שליח נוסף כדי להמשיך בבילוש.

הערב ירד, ומיודענו היהודי מסיים לאכול את התפוח השנים ומכריז: "שנים כבר יש". לבוש השחורים שמתחת לחלון החל לרעוד בכל גופו. "גם אני כבר נתפסתי!...", הרהר בבעתה, ורץ לראש השודדים כדי לבשר לו על כך.

ביום השלישי החליט ראש השודדים לוודא את העניין בעצמו. הוא עמד והאזין מתחת לחלון, והכרזת היהודי לא אחרה לבוא: "שלושה כבר גמרנו".

בהברקת פתע מהר לנקוש על דלת הבית. "נתן לך את כל הסחורה הגנובה", נשבע בהן צדקו, "רק אל תגלה מי אנחנו...". היהודי הסכים, כמובן, וכך ביום הנקוב הצליח להשיב למלך המאושר את כל הממון כולו.

המלך התפעל מאד מן ההצלחה. בהזדמנות הקרובה בה ישב עם חבריו, התפאר בפניהם באיש המיוחד שמתגורר בממלכתו.

"קרא לו לכאן וננסה אותו", אמרו החברים, ומגיד העתידות התבקש לבוא במהירות לארמון.

עד בואו ניסו החברים ללכוד ציפורים, שתי ציפורים ברחו להן והשלישית נלכדה והושמה בכלוב. כשנכנס מגיד העתידות לחדר הם שאלו אותו: "מה עשיו כאן עד בואך?"

היהודי הרהר לרגע אחד. הוא חשש לספר להם ספורים בעלמא - ולבסוף אמר: "פעמים נמלטה הציפור, אבל בפעם השלישית לא", במלים אלו תאר למעשה את מאורעות חייו והביע את חששו כי למרות שהצליח להמלט פעם או פעמיים - בפעם השלישית כבר לא יצליח.

הוא, כמובן לא שער את ההתפעלות העצומה שיעוררו דבריו, את האמונה שהוא באמת יודע-כל, ואת המתנות הנכבדות שקבל מכל הקרואים.

לא חלף זמן רב ושוב התרחש אתו מאורע פלאי - באחד הימים הוא הגיע לארמון ובקש לדבר בדחיפות עם המלך. המשרתים סרבו להרשות לו להכנס ואמרו כי המלך נכנס עתה לחדר הרחצה, אך הוא שעט פנימה ופתח את הדלת, הבחין במלך עומד ומתכוון להתרחץ, הכה אותו וברח.

המלך שהופתע הסתובב במהירות והחל לרוץ אחר המכה, ובאותו רגע שבו יצא מחדר הרחצה התמוטטה התקרה שמעליו והוא נצל בנס ממות בטוח. "איך ידעת?" - התפעל המלך.

"לא אגלה זאת, ויהי מה", השיב האיש, אשר חש כי אלקיו בעזרו.

"מדוע הכית אותי ולא אמרת לי לצאת?", התעקש המלך להבין.

"לו הייתי אומר, היית שואל אותי מדוע ולמה, ובין כה וכה היתה התקרה נופלת עליך", תרץ לו האיש, ושוב לא היתה כל טענה בפי המלך כלפיו.

הנה כי כן - מסים ה"בן איש חי" את ספורו - כאשר רוצה הקב"ה להיטיב עם אדם, אין האדם זקוק ליכולת שכלית מפותחת מאוד או לכושר מסחרי, אלא מזמן לו הקב"ה פרנסה ברוח מן הלא כלום... וזה שנאמר "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך" (דברים כח, ב), גם אם ימלט האדם מן הברכה, כאשר נגזר עליו לקבל אותה, לא יוכל להתנער ממנה לעולם.

(ומתוק האור)

"אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים, ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אל"י" הקב"ה הגביה אותנו - ואשא אתכם! גבוה מאד - ואביא אתכם אל"י! ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ אלה הדברים אשר תדבר לבני ישראל" אלו הדיבורים, לא פחות ולא יותר - תאמר לבני ישראל כהקדמה למתן תורה.

מה הכוונה "אם תשמעו בקולי"?

שואל רבי שלום - "בקולי", איזה קול?

שמעתי בשם הרבי מקוצק, שהמשיל על כך את משלו:

אדם הלך עם בנו ביער עבות, והבן הצעיר כמובן, פנה מפעם לפעם לצדדים לקפוץ ולשחק בין העצים. אמר לו אבא: הזהר מאד לא להתרחק ממני, כי במקום זה ביער אפשר בקלות לטעות ללא אפשרות למצוא את הדרך - ואז אתה אבוד. ביקש הילד: אבא, אבל אני מעוניין לטייל מעט.

"יש לי עצה בשבילך ובשבילי", אמר לו אביו: "כל דקה או שניים אקרא לך בקולי, ואז, כל עוד שאתה שומע את קולי זו הוכחה שלא התרחקת, אך ברגע שקולי לא ישמע באוזןך, תדע שאתה מתרחק בין העצים והולך לאיבוד".

קורה לפעמים, שאדם מישראל הולך לו ברחוב, ולפתע עולה במוחו רעיון נפלא ביראת שמים, ליבו מתרגש, או שהוא סתם מתחיל לשאול את עצמו - האם התפללתי בכוונה היום? ברכתי כראוי? למדתי די הצורך? ואינו יודע מדוע ומאיכן נכנסו למוחו מחשבות אלו? והסיבה האמיתית היא - קולו של הקב"ה... "אם שמוע תשמעו בקולי" כביכול הקול של הקב"ה הוא הדופק בליבו - "שובו בנים שובים" "שובו אלי ואשובה אליכם". כאשר שומעים את הקול הזה יודעים ש"עדיין לא התרחקנו הרבה"... כמה עמקות טמונה בדברים אלו! של הקוצקער.

ואז זוכים ל"והייתם לי סגולה מכל העמים" אם תשמעו לקול שלי, תשמרו את המצוות אזי, והייתם לי סגולה. פלאי פלאים

"והייתם לי סגולה"

אני מוכרח לספר לכם סיפור. ואקדים, שהעובדה אמיתית ושמעתייה מפי אדם גדול מאד, אינני חושב שהכרת אותו, אתם הצעירים, וגם המבוגרים, רובם לא הכירוהו, הוא התגורר בבתי ברויזא. עובדא נוראה וגם נפלאה.

כבחור הוא היה תושב עיירת סטוצ'ין, בימי מלחמת העולם הראשונה. הרוסים גייסו אותו לצבא במלחמתם נגד הגרמנים. הם שלחו אותו יחד עם קבוצת בחורים לחזית לא הרחק מהעיריה.

בימים ההם החיילים היו מתחפרים בתעלות. ראשי החיילים מציעים מעל הקרקע מכוסים בשקי חול, ומבין השקים - יורים ברובים או מכוונות יריה, וכדומה.

אותו בחור עמד בתעלה וליד חייל יהודי נוסף, לא צעיר - יהודי בשנות הארבעים לחייו. כדורי מוות עפו מכל צד. אלפי דורי אויב שרקו ללא הרף ול"ע - שכנו זה, בן הארבעים, נפגע מהאש ונפל. כאשר נפל שדוד, ביקש מהבחור הנ"ל שיביאו לקבר ישראל. הוא הביט לו ברגשי קדש.

לאחר כרבע שעה החייל נפטר.

חלפו שעות ארוכות הקרב המשיך, וההפוגה לא נראתה באופק. הבחור החל לחשוש להבטחתו, הוא הרבה לעצמו "אם הייתה שעת הפוגה, עוד הייתה לי אפשרות להביאו לבית העלמין בסטוצ'ין, הקרוב יחסית, אבל ההפוגה רחוקה, הנתוחים יורים, מה אעשה?" הרבה נוגות.

ברגע מסוים, בסערת הקרב וסכנת המוות, אזר עוז בנפשו השבורה, ובא לכלל החלטה נחושה: "הבטחתי ליהודי, אקיים את דברי - אביאו לקבר ישראל ויהי מה!".

כיון שהיה בחור גיבור בגופו, גם והתרומם על רגליו נטל את המת ובבת אחת הגביהו על כתפיו, הרים את רגליו ויצא מהתעלה - אל תחת כיפת השמים למול אור השמש - בעיצומו של הקרב: החל לרוץ לכיוון העיריה, והנפטר על כתפיו.

הבחור סיפר לי, כי בדרכו חלף בין מחנות של קוזקים, מי שלא מכיר את המושג, לא יכול לתאר את גודל הסכנה של פגישה איתם. אך משום מה הם לא ראו אותו, וכך צעד עם המת - כרואה ואינו נראה - "עוסק במצואה!".

הוא צעד כך בזריזות וברצף - שלשה קילומטרים, במסירות נפש, עד הכניסה לעיר, שם פגש את אחד מאנשי 'חברא קדישא', ומסר את הנפטר לידיו. כשסיים מצוותו תיכף ומיד שב לדרכו רץ בחזרה את כל הדרך, וגם עתה לא ראו אותו עד שב"ה הגיע ונכנס לחפירה, שב למקומו כאילו לא התרחש דבר.

(הקצינים הרוסיים שפקדו עליו לא העזו להסתובב בין החיים והמתים, רק בלילה עברו בין החיילים וחילקו מעט מזון, לכן לא הבחינו בהעדרו).

בסופו של דבר, הרוסים השליטים של סטוצ'ין נוצחו, העיר נכבשה ע"י הגרמנים. הבחור הצדיק הנ"ל, קיבל אישור לשוב לעיריה. חלפו ימים מועטים, הגרמנים הכובשים חיפשו אחריו וגייסו אותו לשירותם. לאיזה תפקיד? שומר בהמות.

כיון שהם ידעו, כי בשעת מלחמה בהמות הינן מצרך יקר (לאכילה), הזהירו אותו בשעת קבלת התפקיד: "אם בהמה אחת תחסר, דמך בראשך".

הבחור החל בתפקידו החדש בכל כוחו: "ביום אכלני חרב וקרר בלילה". ויהי היום, בוקר אחד ברעותו ברחבי השדות הענקיים בקרבת העיר, הוא נקלע שנית לעסק עם עניני מתים: באופק נשמעה קול יריה, והצליח להבחין מרחוק איך חייל נופל תחתיו. הוא לא ראה אדם נוסף בקרבת מקום, לכן הבין כי החייל יצא לשדה - ואיבד את עצמו לדעת. באותו רגע קם והחל לרוץ לעברו לנסות להציל את חייו, הבהמות לא היו במחשבותיו אלא הצלתו של האיש. במסירות נפש.

כאשר הגיע אליו הבחין לשמחתו, שהוא עדיין נושם וחי. פשט את כותנו, קרע אותה והחל במלאכת חבישה (וסתימת עורקים) כדי להשאירו בחיים. אך לא עלה בידו, לא אחז דקות ארוכות החייל מת.

בעודו מתעסק בנסיונות הצלה אחרונים הגיעו חיילים - חיילי הצבא. הם ראו על הקרקע חייל הרוג, ולידו חייל נוסף. מיהרו להקיף אותם כפתו את הבחור (הצדיק, בעל המעשה) בהבנה מוחלטת שהוא זה שיירה בו למוות... לקחו אותו לכלא צבאי. תשמעו, וכעבור שעות בודדות הביאו אותו לבית משפט צבאי ובשיפוט קצר גזרו דינו למוות.

לפני גזר הדין, נתנו לו זכות דיבור הגנה. כמובן הוא התחנן על נפשי כי אדרבה "רק ביקשתי להצילו! איני מכירו, ומעולם לא הייתה לי מריבה עמו וכו', רק ראיתי מישהו נופל וחשתי להצלתו" תחנוניו היו כקול קורא במדבר כי לעומתו, התובע מטעם הצבא הניח על שולחן בית המשפט שמונה עשרה ראיות לכאורה - שהוא כן הרג אותו, (כך ממש סיפר לי) אתם יודעים כי 'עורך דין' יכול לעשות - מיום לילה ומלילה יום... בקיצור, פסקו עליו דין מות. העונש נועד למחרת בשעה שתים עשרה - אז יעמידוהו לפני כיתת חיילים להריגה. כך מתנהלים העניינים בשעת מלחמה רח"ל.

לעשרים וארבע השעות שנותרו לו, הטילו אותו כשק עצמות לצינוק, שלא נדע מה זה צינוק, אוי, אוי, אין אפשרות לשבת ולא כל שאר הצרכים - עינויים נוראים, ללא אפשרות מינימלית להרדם. אך גם ללא הצינוק, לא עלה בדעתו לישון, שעות בודדות לפני הוצאתו להורג.

באמצע הלילה, הוא עמד משתומם, כי נראה לו, בהקיץ או בנמנום, היהודי מהסיפור הקודם - אותו חייל שהביאו לקבר ישראל לפני כחודשיים. האיש שאל אותו ואמר: למה אתה נפחד כל כך? אל תפחד, אל תחשוש, כי בזכות שטרחת והבאת אותי לקבר ישראל - תינצל. ואפילו אם תעמוד בשערי מוות, לא יהרגוך". הוא נעלם. "האם זה דמיון או לא" לא היה לו זמן רב וכח לחשוב. כך ראה ושמע, ודיו בכך.

לקראת השעה שתיים עשרה הוציאו אותו, סחבו אותו מהצינוק. סגרו את עיניו, הובילוהו כבדת דרך, לעבר שדה פתוח סמוך לסטוצ'ין.

העמידוהו ליד קיר, מול כיתת חיילים.

כאשר מחוגי השעון הצביעו על שתיים עשרה בדיוק, הקציין צעק: "אחד". שתק שניה וצרח: "שתיים!". עוד לא הספיק להכריז: "שלוש", ומרחוק הגיח

ובא חייל דוהר על סוס בצעקות רמות כשהוא מנופף במטפחת שבידו: שיעמדו - שימתנינו!

המתניו לבואו חצי דקה וכאשר התקרב נפנף בידו בפיסת נייר, באמרו: "לפני שעה קלה כאשר קברנו את החייל, מצאנו בכיסו מכתב פרידה מבני משפחתו, בו כותב שמאבד את נפשו לדעת. הנה נייר".

כמובן שהסירו את המטפחת מעל פניו, והניחוהו לנפשו.

ובאופק, אי שם מול כיתת יורים בפאתי סטוצ'ין, כאילו התחלף קול הירי הרצחני בקול העם היהודי, קולם הנצחי של בחורי ישראל שומרי מצוות במסירות נפש. הנה לכם (מסיים ר' שלום את סיפורו) "והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ". שומר ישראל שמור שארית ישראל האומרים שמע ישראל.

הניצול ה"עשירי"

אספר לכם עוד מעשה על "והייתם לי סגולה מכל העמים". (בחיוך). הזמן שלי הסתיים, אבל 'מעשה' הרי לא נכנס בחשבון של הזמן... נאחר מעט, לא נורא. מעשה ששמעתי בעצמי מפיו של בעל העובדה בליל שבת - לאחר הדרשה ב"זכרון משה".

בליל שבת לפני יותר משלושים וארבע שנים, דיברנו אז בדרשה, גיוואלד, על "הפסד מצוה כנגד שכרה", דיברנו איך לכאורה אדם חושב שהוא הפסיד על ידי המצוה שעשה, אך בסופו של דבר הוא רואה את השכר "שכר מצוה".

ולפעמים עוד זוכה ומקבל מלא חפניים שכר מצוה, עוד בעולם הזה. לאחר הדרשה בא לקראתי ושאל: "אולי רוסית? כלומר האם אני רוסית?".

"לא, אינני רוסית נולדתי במאה שערים".

"אבל אני מרוסיה, ואספר לרב שבדרון עובדה", אמר.

כריתי אוזן לדבריו:

מה שאמרו (יבמות יד ע"א) שבית שמאי היו מחודדים יותר, והלכה כבית הלל שהיו הרוב. אבל בגזרותיו, מה לנו אם איננו עומדים על סוף דעתו. אם יודעים אנו שרואה הוא יותר וצופה למרחוק וחזוהו סכנה, ודאי נחשוש לדבריו ונציית לאזהרתו!

זהו שדרשו (פסחים פז ע"א) "אני חומה" (שיר השירים ח, י) זו תורה, ותלמידי חכמים "כמדדלות" שמהם מגוננים על החומה, וכמו שנאמר לנביא: "צפה נתתיך לבית ישראל" (יחזקאל ג, יז).

ונזכיר את הסיפור הידוע -

בחודש תמוז תרס"ה הגיע מברק לבית הראשון לציון הגאון רבי יעקב מאיר אלישר זצ"ל. הרב רבינוביץ', רב העיר נובומינסק שבפולין מבקש עזרת אנשי ירושלים. שני יהודים מנובומינסק העידו שראו חמישה גויים מבצעים מעשה רצח. לאור עדותם, נגזר עליהם גזר דין מות. הרוחות סוערות בעיר, משום שהגויים המוסתים בטוחים שזו עלילת שקר, ואם הרוצחים יומתו יפרעו פרעות ביהודי העיר, ומי יודע אם לא יתפשטו לכל המדינה. שני העדים עלו לירושלים. הרב מנובומינסק מבקש אפוא שהחכם באשי ישכנע את העדים לחזור בהם מעדותם, ויציל בכך את הקהילה. למברק מצורף אישור, ששולם עבור מברק תשובה בן מאה ושלש עשרה מילים.

הראשון לציון שלח לאתר את שני העדים, וכינס את עסקני העדה. העדים אישרו את נכונות הסיפור. כמו עיניהם ראו את הרצח והעידו בבית המשפט. בכך העירו עליהם את זעם הגויים, ונאלצו לברוח לארץ ישראל. הם יודעים שהרוחות תוססות והזעם מתלהט. העסקנים חיוו דעתם שיש כאן חשש לפיקוח נפש, וראוי להענות לבקשת הרב.

קם הראשון לציון ואמר: "לדעתי, המכתב מזויף!"

דבריו התקבלו באלם והלם. המשיך והסביר: "יתכן והרב רבינוביץ' אינו יודע כלל מהמברק, או שנאלץ לחתום עליו. מכל מקום, נראה לי שהמברק נשלח על ידי משפחות הרוצחים המבקשים להציל את קרוביהם. כל העת טענו שזו עלילה יהודית, ואם אכן יודו בכך ינתן אות לפרעות!"

הגישה הפתיעה, והראשון לציון שלח את משרתו האישי, הקאוואס, אל הגאון רבי שמואל סלאנט זצ"ל, רב העדה האשכנזית בירושלים שהיה זקן מופלג. מחמת זקנותו ותשישותו כבר ישן, אך עוררוהו והציגו בפניו את המברק. אך שמע, והגיב: "לדעתי המברק מזויף. יש להשיב שעל פי החוק אין החכם באשי מוסמך להתערב בעניינים שמחוץ למדינתו". ואכן, כך ענו.

כעבור שבועות אחדים הגיעו העיתונים העבריים מפולין, ומצאו שם את הידיעה הבאה: "הודות לפקחותם של רבני ירושלים נכשלו שונאינו בנסיונם ללכדנו ברשתם על ידי מברק מזויף שנשלח כביכול על ידי הרב דנובומינסק, שהפציר שהעדים יודו בהעדת שקר. אילו היו משתכנעים מהמברק, אין קץ לסבל שהיינו סובלים כאן!"

כי זאת עלינו לדעת: החכמים רואים יותר מאתנו. רואים - ורועים! ולנו, אין אלא לצייט לדברים, "וכל מי שנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל" (שמות רבה ג, ח)!

(הגדת)

אם אין כלה, אין חתן

שנינו (מכות כג ע"ב), שש מאות ושלש עשרה מצוות נאמרו לו למשה, שלש מאות וששים וחמשה לאוין כמנין ימות החמה, ומאתים וארבעים ושמונה מצוות עשה כנגד איבריו של אדם. שנאמר (דברים לג, ד): "תורה צוה לנו משה מורשה", "תורה" בגימטריא שש מאות ואחת עשרה, "אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמענום.

מדוע כל מתן תורה, המעמד הנשגב שלא היה ולא יהיה כמוהו, "השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי" (דברים ד, לג), הכל היה להשמיעם שתי דברות אלו. מדוע -

"משל למלך ששכנס למדינה. אמרו לו עבדיו: גזור עלינו גזרות. אמר להם: לאו -

כשתקבלו מלכותי, אגזור עליכם גזרות. שאם מלכותי אינכם מקבלים, גזרותי היאך אתם מקיימים!" (מכילתא, הובאה ברמב"ן שמות כ, ב). מה נאמר כאן? אומר לכם -

בשעתו למדו בישיבה מאות בחורים, וכמה למדו בשאר הישיבות! כל אחד מהם ייחל והשתוקק, נשא תפילה: "אחת שאלתי מאת ה', אותה אבקש. שבתי בבית ה' כל ימי חיי" (תהלים כז, ד), אבל איזה סיכוי היה לו? כמה מהם יהיו ראשי ישיבות, מגידי שיעור ומשגיחים? כמה יהיו דיינים ורבנים? ומה עם כל השאר. לא היו באותם ימים כוללי אברכים. המאשרים זכו בנדוניה הגונה ולכמה שנות 'קעסט', אכילת מזונות על שולחן החותן. ומה הלאה?!

באחד הימים עלה יהודי כפרי לשיבה, מגושם הליכות ומחוספס דיבור. ביקש לשוחח עם ראש הישיבה. מחפש הוא חתן מושלם, אתרוג מהודר, בלשוננו. ברוך השם, רכוש רב לו. אחוזה רחבת ידיים, עם רפת בקר ודיר עיזים. חלקת ירק ועצי פרי, לא חסר דבר. הוא יבנה לחתן אגף בביתו, ירהט ברוחב יד, יקנה ספרים לפי הרשימה. ומבטיח מזונות בלא הגבלת זמן, עד שהחתן יעלה על כס רבנות נכבדה. אבל אינו קונה 'חתול בשק'. רצונו לראות ולהתרשם, ואחר כך יביא 'מבינים' שיבחנו בלימוד. ומובן, שעליו להיות נעים הליכות ובעל מידות טובות -

כאשר הרגו את הצאר ניקולאי ימ"ש, התגוררתי ברוסיה, ואז היתה ברוסיה חצי שנה של גן עדן כביכול. (הצאר היה אכזר ורצח וכל מה שאתם רוצים, ולאחריו קמו הסוציאליסטים בראשותו של הנשיא קרינסקי, נתנו לסחור ללא הגבלות, פלאי פלאים - אנשים יצאו מכליהם ובאמת הרויחו ממון רב). פרנסתי היתה ממסחר בבורסה. אוהו, סחרתי בזהב ובמרגליות - מבוקר עד ערב, והרווחתי יפה.

בוקר אחד, יצאתי מביתי בשעה שמונה לאחר תפילת שחרית, בדרכי לבורסה. אני בדרכי עם מזוודה קטנה ביד. היה בה ממון רב. כאשר צעדתי כך ברחוב, לפתע שמעתי מאחורי קול קורא: "עשירי! עשירי!". קול זה לא היה מצוי רבות במחוזותינו, נו, יהודי מבקש "עשירי" הסבתי את ראשי, פניתי מדרכי, חזרתי לאחורי והוא הסביר: "יש לי ירצייט של אבא, יום הזכרון שלו, אולי תיכנס לביתי להשלים מניין?" הסכמתי.

נכנסתי אחרי לחצר. הלכתי עד פתח הבית ונכנסתי, ואז כביכול נהיה לי חושך בעיניים:

ארבעה אנשים היו שם.

"עשירי?" שאלתי בתמיהה: "אתה אמרת שאני עשירי, והנה אני חמישי, אני הולך! (למה רימתני?) הכרזתי. אתה לא תלך!" נעמד בפתח הדלת והתחנן: "כאשר יהיה לך ירצייט גם אתה תתנהג כך..."

כאשר שמעתי דיבורים כאלו, רחמתי עליו, חשבתי: "טוב, נו, מה אפשר לעשות, אני כבר כאן, אמתין עד שיהיה עשה אנשים, שיאמר קדש על אביו". ישבתי על קצה הכסא, בקוצר רוח. הוא יצא לחפש. מסתבר שגם לאחרים אמר "עשירי", עד שלאחר כרבע שעה בערך, נאספו עשרה. חשבתי לתומי שהנה בעוד דקה אני הולך לבורסה, האיש יאמר קדיש וגמרנו, אך לא, הוא החל "הודו"...

"שחרית?!" שאלתי.

"כן! שחרית!" השיב. חשבתי שאני מתפקע.

קמתי לצאת. והוא נעמד שוב בפתח הבית: "ר' יהודי אתה לא הולך, יש לי ירצייט של אבא!" התיאשתי והרהרתי: "אאחר שעה למסחרי, אפסיד כסף, למען מצוה עם יהודי וגמרנו". התיישבתי על מקומי.

כאשר התפילה הסתיימה בירך אותי בכל הברכות וב"יישר כח!" וכמובן שכעת לאחר המצוה כבר לא התחרטתי על מה שעשיתי. יצאתי שמח וטוב לב (שמעתי כן מהרבי שלי, ר' אהרן קצנלבוין - אומר ר' שלום - כי כלל ידוע הוא, שקודם המצוה יש יצר הרע, אבל לאחר המצוה, גם אם תתנו לאדם חמישים אלף שקל הוא לא ימכור אותה). הייתי שבע רצון. צעדתי עם המזוודה לעבר הבורסה.

כאשר התקרבותי, כמאה מטר לפני הכניסה ניגש אלי אדם ולחש לי בסערה: "הסתלק מכאן, הורגים בבנין הבורסה! רוצחים! ברח!" - היה זה הבוקר שהקומוניסטים עלו לגדולה. הם נכנסו דבר ראשון לבנין הבורסה - "וכבר הספיקו להרוג שבעים סוחרים עשירים" אמר לי האיש ודחק אותי אחורה. הפניתי ראש ונעלמתי על נפשי."

"אז אני אומר לרב" - סיים את סיפורו "הפסד מצוה כנגד שכרה": "אחרתי חצי שעה, הפסדתי - 'הפסד מצוה' - ומה קבלתי בשכרה? - את החיים! קיבלתי חיים. ועד היום כאן בזכרון משה אני חי לאורך ימים".

הקב"ה יעזרנו להיות עם סגולה לה', ונקיים את המצוות ברווחה, בבריאות ובחיים ונזכה כולנו לחיים ולשלום, לתשובה שלימה, לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן, חזק וברוך

"צופים אמרום"

"והיו נכנים לשלשת ימים" (שמות יט, טו), לסוף ג' ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו (רש"י, משבת פו ע"א). ויש להבין, הלא יכולת חכמים לגזור גזרות, מכח התורה שנתנה להם רשות לעשות כן: "ושמרתם את משמרתי" (ויקרא יח, ל), עשו משמרת למשמרת (יבמות כא ע"א). וכאן, גזר משה רבינו עוד לפני מתן תורה, ומכח מה גזר.

את התשובה כמו את התשובות כולן - מצאתי בגמרא.

כידוע, אמרו (ערובין יג ע"ב) שגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו. מפני מה לא קבעו הלכה כמותו, מפני שלא ירדו חבריו לסוף דעתו. ומצד שני, אמרו (ערובין מז ע"א) שהלכה כרבי מאיר בגזרותיו. ולשתי ההלכות טעם אחד, ונסבירו במשל.

נניח, שיש אדם שראיתו מופלאה. ממש כמיקרוסקופ. בקשו חבריו לשתות כוס מים, ועצר בעדם: "חלילה! אני רואה את החיידקים משיטים במים! שרץ המים הם. על כל חיידק מאה חמישים ותשע מלקות (פסחים כד ע"א, מכות טז ע"ב)!"

אין הלכה כמותו. כי התורה ניתנה לעין האדם, ולא למיקרוסקופ! אפשר לשתות בלי חשש.

אבל אם יאמר לחבריו: "אל תשתו, כי אני רואה במים נגיפי מות" -

ודאי ישמעו לו וימנעו מלשתות. לא יאמרו: אין אנו רואים, ולא צריך לחשוש! ולענייננו: רבי מאיר העמיק חקר עד שלא עמדו חבריו על סוף דעתו. אמרו לו: התורה ניתנה להבנתנו, ואם אינה משגת עומק דעתך נפסוק כהבנתנו. [מעין

ראש הישיבה העביר לנגד עיניו את תלמידיו המובחרים. מי מהם יזכה בהצעה מושלמת זו. אוכל לשבע ובית מלא ספרים, מה עוד צריך!

שלח לקרוא לבחיר הישיבה, שבחו והיללו בלי סוף. הלה הגיע, ואכן "חכו ממתקים וכלו מחמדים", לחצו ידיים והתפתחה שיחה לבבית. שבה את לב הכפרי מהרגע הראשון: "כזה אני צריך! ואם הרב כה ממליץ, נאמנת עלי עדותו. מותר אני על הבחינה. אפשר לקבוע תאריך, מתי הוא מגיע" - ראש הישיבה נחלץ להרגיע, זה לא הולך כך. חכה, נקבע פגישה, נשמע רשמים" -

"מה פגישה, בשביל מה. הכל מוכן, רק את רשימת הספרים" -

הלהיטות עוררה חשד. מי יודע מה כלול כאן, בעסקת החבילה. ידועים דברי האנון רבי יהונתן איבשיץ זצ"ל ("ערות דבש" ח"א דרוש ה) שאמר, שבעבר היה כל אחד להוט להשיא את בתו לבן תורה. ידע ש"המשיא בתו לעם הארץ כאילו כופתה ומניחה לפני הארץ" (פסחים מט ע"ב), ושכל הנביאים לא התנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ומהנהו מנכסיו (ברכות לד ע"ב). הגיעו זמנים בהם ירד כבוד התורה והתמעט כבוד לומדיה, והעשירים בקשו חתנים שיעסקו במסחר. מה עשה הקדוש ברוך הוא, נולדו להם בנות כעורות ובעלות מום, ובעל כרחם השיאו לבני תורה, שנאלצו לקחתן תמורת הבטחת מזונותיהם ושקידתם על התורה. כעת, גם אותן בנות אינם משיאים לבני תורה. מה שחוקים הם נערים מנוערים בהן עתק, ובלבד שלא ינשא לתלמידי חכמים. והקדוש ברוך הוא מקונן, כביכול: "לשוא הכיתי את בניכם" (ירמיה ב, ל)!

מי יודע, הררה ראש הישיבה, מה טיב ה'סחורה' המוצעת בכזו נדיבות - אולי יש לה רגל מעץ ועין מזוככית, לב אבן וראש קש. אולי כפופה קומתה והלבינו שערותיה. הוא המציע, האחריות עליו: "בראש ובראשונה, בת כמה היא?"

"מה? לא! אין לי בת..."

"מה?! לא!!! תסביר, בבקשה!"

"אה, פשוט מאד, הרב מבין, ה' ברכני בעשירות. כל מה שיש לשכני, יש לי ויותר. יש להם פרות, שלי רבות יותר ומפוטמות יותר. עדרי אווזים שלי גדולים יותר ושוקלים יותר. יכולי רב יותר ודשן יותר, וביתי רחב ומפואר יותר. ולפתע מגיע שכני, ומתהדר בחתן שהביא לביתו, בן תורה חריף ובקי, שקדן ונעים הליכות. והכל סחים בו ובאשרו, מתקנאים בו ומתברכים בלבבם להיות כמותו. אמרתי: חוצפה שכזו, לא יקום ולא יהיה. אני נוסע העירה ומביא חתן לתפארת, שישים אותו בצל, יאפיל עליו כליל, יעלה כמה שיעלה!"

כשהשתק הכפרי מרוב התרגשות, מיהר ראש הישיבה להשחיל שאלה: "הכל טוב ויפה, אבל מה הוא יעשה אצלך?"

הכפרי משך בכתפיו: "אני יודע? יש מקום לרוב! מסתובבות שם פרות, מסתובבים אווזים, יסתובב גם חתן..."

נשמע מופקע, נכון?! אין חתן, באין כלה. העיקר, חסר מן הספר -

כך גם בענין התורה והמצוות.

קודם כל וראשית הכל, "קבלו מלכותי", שהקב"ה יהיה במרכז, שנסוהו ונלגדנו תמיד. ואז, נשאל במה לעבדו וכיצד נשביע רצונו. אבל אם הכל נעשה, עד ל"בית מלא ספרים", וכלה אין, אין כאן כלום!

(והגדת)

אשר הוצאתיך מארץ מצרים

בע"ה, בשבוע הבא, נתחיל לקרוא פרשת משפטים. פרשת משפטים, זה המשכה של פרשת תרומה ואלה המשפטים אשר תשים לפנייהם - ו מוסיף על עניין ראשון. ממשכיכם את המעמד הקודם.

סימו של מעמד הר סיני, מופיע בסוף פרשת משפטים, שנאמר {כד, ז} ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו לו אשר דבר ה' נעשה ונשמע בפרשה שלנו, כתוב רק נעשה, בלי ונשמע.

הפרשה פותחת בגנב כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם...

שואלים כל המפרשים - למה התורה פותחת דווקא בגנב... אין לך משהו יותר טוב?

אחד שגנב ואין לו ממה לשלם, מוכרים אותו בגנבתו ???

חסר מצוות?? תפתח ב- אם כסף תלווה את עמי... תפתח (שמות כג, ה) כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו... חסר מצוות... ישר גנב !!? יש על זה הרבה תשובות... התשובה הפשוטה היא - כי פרשת משפטים בנויה על בסיס עשרת הדיברות.

הדיברה הראשונה {כ, ב} אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים... וזה הולך ונמכר והולך לעבד, על המעשה שעשה.

אומרת התורה - מה קורה, אם אחרי שש שנים, הוא עובד ולא רוצה לצאת "תשמע תענוג פה, אוכל בזמן, מזוג מתי שאני רוצה - מדליק/מכבה, לא משלם ארונה, הכל בסדר גמור" ... למה ללכת הביתה?!

מה עושים איתו ?

מביאים אותו לבית הדין, לוקחים את האזן שלו, לוקחים אותו ליד הדלת ורוצעים את אזנו הימנית, ועובד אותו עד היובל והולך הביתה.

שואלת הגמרא {מסכת קידושין כ"ב, ב} - רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה כמין חומר מה נשתנה און מכל אברים שבגוף? אמר הקב"ה און ששמעה קולי על הר סיני, בשעה שאמרתי ויקרא כה, נה' {כי לי בני ישראל

עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם" והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע ור"ש ב"ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר מה נשתנה

דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים מעבדות לחירות והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם

אומרת הגמרא {מסכת קידושין כ"ב, ב} - ר' יוחנן בן זכאי היה דורש מקרא זה כמין חומר.

אומר רש"י: חומר. צרור המרגליות וצרור הבושם תלוי בצוואר לתכשיט.

אומר ר' יוחנן בן זכאי - רבותי, אני רוצה להגיד לכם, הוורט הזה שאני אומר לכם... זה כמו שרשרת פנינים, זה כמו שרשרת של יהלומים!

רבותי, שואל הסבא מקלם שאלה עצומה - איפה שמעת שכן אדם נותן תשבחות על עצמו ?? לא מצאנו דבר כזה!

אומר ר' יוחנן בן זכאי, מה שאני אומר לכם עכשיו, זה תכשיט!

ממתי תנאים נותנים קומפלימנטים על הוורט שלהם?! שאלתו של הסבא מקלם בדיברה הראשונה של הקב"ה - אָנְכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

מבית עבדים - מה זה הדיברה הזאת? מבאר הרמב"ן שהדיברה הזאת, חלוקה לשניים:

אָנְכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם - שלב אחד

מבית עבדים - שלב שני.

פירוש הדבר - הקב"ה אמר אני הולך לתת במצרים עשר מכות, כדי שתדעו, שאני בראתי את העולם ואני מקיים את העולם בכל רגע ורגע ואני אחראי על כל דבר ודבר בבריאה.

אף אחד לא היה כאן בשעת בריאת העולם... האדם הראשון נברא מצא הכל מושלם... הוא נולד ביום השישי בשעה השביעית של היום, היו שמים וארץ, דגים וחיות... הכל היה מוכן...

אמר הקב"ה - כדי שתדעו שאני בראתי את העולם, אני הולך להביא על מצרים עשר מכות...

שכותב המהר"ל {גבורות ה', פרק נז} - עשר מכות מצרים, כנגד עשרה מאמרות שאיתם ברא הקב"ה את העולם... אבל הפוך... בראשית ברא - כנגד מכת בכורות... יהי אור - כנגד חושך...

קח את עשרת המאמרות, כפי שמופיעים בגמרא {מסכת ראש השנה}. התפוך את המכות - מול בראשית מופיע בכורות... חושך - יהי אור... תעשה הפוך עד שאתה מגיע למכה האחרונה מכת דם.

כותב המהר"ל - הראה הקב"ה יהי אור, כנגד זה נתתי חושך... בראשית ברא... הרגתי לכם את הבכורות...

כל מכה ומכה, כנגד מה שהקב"ה אמר בעולם... ביאור נפלא של המהר"ל.

אמר הקב"ה - אחרי יציאת מצרים... עכשיו אתם יודעים שבראתי את העולם ואני שליט ברוח, בגשם, בשמש, ובכל הבריאה, אני שולט בכל הבריאה, שולט על הכל דבר בכל רגע ורגע! אם אני שולט, אז אני בראתי!

אם ככה - בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ - הוכח במכת בכורות... יהי אור, הוכח במכת חושך... אנכי ה' אלוקיך - לא כתוב אשר בראתי שמים וארץ... מה כתוב ???

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. הוצאתיך מארץ מצרים = ל-בראתי שמים וארץ... כי ביציאת מצרים הוכחתי לכם שבראתי את העולם!

יש עוד שלב - מבית עבדים:

מה זה מבית עבדים?

הוצאתי אתכם מארץ לא רק ממצרים עם עשר מכות, הייתם עבדים לפרעה ועכשיו אתם עבדים שלי.

אומר הרמב"ן - מבאר אותו ר' חיים פרידלנדר, בספר השיחות שלו {שפתי חיים מועדים - פסח}:

אומר הרמב"ן יסוד נפלא ביותר - ישנם הרבה מצוות שקשורות לענין יציאת מצרים...

הישיבה בסוכה - זכר ליציאת מצרים... הנחת תפילין - זכר ליציאת מצרים... קידוש - זכר ליציאת מצרים, אבל שונים הדברים האלה אחד מהשני.

אומר הרמב"ן - הנחת תפילין, למי שאומר את ה' יהי רצון לפני שאנו מניחים תפילין... מה אנו אומרים?

שהקב"ה יחיד בעולמו שיש לו כוח בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו... אז הנחת תפילין זה כנגד זה, שהקב"ה ברא את העולם.

מצוות שבת שנאמר - זכר ליציאת מצרים, שם זה לא בגלל שלקב"ה יש כוח בעליונים ובתחתונים, למה?

מסבירה התורה בפרשת ואתחנן {ה, יד} איום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמורך וכל בהמתך וגרך אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמתך כמון {טו} וזכרת כי עבד בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם ביד חזקה וזרוע נטויה על כן צוץ ה' אלקיך לעשות את יום השבת - אז למה אתה שומר את השבת?

כי היית עבד במצרים!

אז יש חלוקה בענין של מצרים - חלק אחד כדי לדעת שהקב"ה קדמון וברא את העולם... והחלק השני שנדע, שהוציא אותנו ממצרים מבית עבדים.

אם ככה רבותי, נוכל להבין בס"ד את דברי ר' יוחנן בן זכאי:

אומר ר' יוחנן בן זכאי... מה שאני אומר לכם עכשיו זה כמו בושם, כמו תכשיט... ממתי אדם נותן קומפלימנטים לעצמו ?

הוא לא נותן קומפלימנטים לעצמו... ר' יוחנן בן זכאי מסביר לך, מה פירוש הדבר "להיות עבד".

יש בסלנג היום – הוא 'פודל שלו'... 'עבד שלו', זה כינוי של גנאי. ר' יוחנן בן זכאי אומר לנו – אני רוצה להגיד לך וורט שהוא כמין חומר... הוא תכשיט, הוא לא מילת גנאי.

להיות עבד של הקב"ה, זה התכשיט הכי יפה שיש בעולם!!!

ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו ... משה רבינו, התכשיט הכי יפה הוא קרא לו עבד – **יימת שם משה עבד ה'**.

עבד אצל בשר ודם, זה ביוזון, אך עבד של הקב"ה, זה התכשיט היפה ביותר! ר' יוחנן אומר – אני רוצה לתת לך מתנה... אני אומר לך דרשה שהיא כמין תכשיט, שתדע שלהיות עבד של הקב"ה, זה הקישוט הכי יפה – זה התכשיט! **בא האלשיך הקדוש, עם בייאור נפלא, ובזה בע"ה נסיים:**

[משלי א, טז] לית חן הם לראשך וענקים לגרגרתיך... אומר שלמה המלך, המצוות שאתה מקיים, הם כמו כתר על הראש... **כי לית חן הם לראשך** ... וכמו תכשיט על צווארך **וענקים לגרגרתיך**.

הוא האלשיך הקדוש משל נפלא, נתרגם אותו לשפה שלנו:

מעשה בשר אחד, שחטא למלך ונכנס לכלא... שם בכלא, זה לא כמו במדינה שלנו – כל אסיר שנכנס לכלא, שמים לו אזיקים בידיים וברגליים... הבעיה שלכל אזיק, שמו גם משקולת של 20 ק"ג.

כשהגיע אותו שר לכלא נתנו לו מספר...

אמר להם "מה פתאום מספר, אני שר?!"

אמרו לו "כאן אין שרים, כאן כולם אסירים... זה המספר שלך"

מגיע הוזהר... תביא את הידיים... קושר לך אזיק אחד ושתיים, מחבר את המשקולות לידיים ולרגליים... עכשיו תסתובב בחדר כמה שאתה רוצה"

מי יכל להסתובב ככה? בקושי אפשר לזוז...

בא השר הזה "רבותי... כלא – כלא, אבל תורידו לי את המשקולות, איך אפשר לחיות ככה?!"

בקיצור אומר אותו שר "חברה, תנו לנציב שירות בתי הסוהר כמה דולרים

שיעזרו לי... לא ביקשתי שיורידו את הכל... בקשתי פשוט שיקלו עליי... במקום המשקולות שימו כדור מספוג, במצלמות יראו שיש כדור, אבל תעשו מפלסטיק... בקשתך רק הקלה!

אומר האלשיך הקדוש, בואו וניקח תמונה לצד השני:

כלה, ב"ה התארסה למשפחה של מיליונרים... איך שהיא באה למשפחה,

אומרים לה "כלתנו היקרה, לך תקני לך תכשיטים"

"עד איזה סכום, 500, 1000, 2000?"

אמרה לה חמתה – גברת, תצאי מהחלום... אנחנו מיליונרים... קחי את הכרטיס

זהב ותתחילי לגהץ... שנאמר **ויעבר ה' על פניו** ☺

יצאת הכלה המאושרת לקניות, לקחה את הכרטיס הזה, והגיע לחנות

התכשיטים...

שואלת אותה המוכרת – איך אפשר לעזור... אולי עגילים, צמיד?

אמרה לה אותה כלה – אל תדאגי מוכרת יקרה, עד 1,000,000\$ הכרטיס לא

מצפצף...

אם ככה לעבודה – הלומים, צמידים, זהב, כסף, סטים – בקיצור גיהצה את

הכרטיס 80,000\$... אפילו לא צלצלו לחברת האשראי.

לארוז לך?

כמובן אומרת הכלה...

אומרת לה המוכרת – את יודעת מה זה ללכת עם קילו וחצי זהב על הגרון?

אמרה לה הכלה – זה לא נורא...

כן, אומרת המוכרת... אבל עם השנים זה הורס את הצוואר... בע"ה תהיי

במצבים מסויימים... את יודעת, יהיה לך כבד...

אומרת לה הכלה – גברתי, תכשיטים זה אף פעם לא כבד!

אז מה כבד?

אסירים – אתה שם להם אזיקים על הרגלים – זה כבד!

אומר לנו שלמה המלך **כי לית חן הם לראשך וענקים לגרגרתיך** – מצוות זה תכשיטים... מצוות זה לא עבודת!!! אומר ר' יוחנן בן זכאי – אני רוצה להגיד לכם את הפירוש הזה כמין חומר... כמו תכשיט!!!

שבתינו, שהמצוות שיש לנו, זה הדבר הכי יפה שיש בעולם!!!

אנחנו חיים בדור שהכל סינטיטי, הכל צי"ק צ'אק... הכל חד פעמי...

אומרים חז"ל – דורות ראשונים, היו מביאים דרך הבית, כדי להתחייב

במעשרות... כך אומרת הגמרא במסכת ברכות... מכניסים דרך הבית, את כל

התבואה מהשדה, כדי להתחייב במעשר!

דורות אחרונים, אומרת הגמרא, מביאים את הכל דרך גג וקרפז – מסביב

... כדי להיפטר מהמעשר!

אדוני, אתה אוכל סנדוויץ'?

"כתוב על זה מזונות" ... אהה ברוך ה' מזונות!!!!

אדוני, למה מזונות? זה סעודת קבע... טול ידיים... ברכת המזון... אתה יודע מה

זה ברכת המזון???

הדור הזה, במקום לרוץ אחרי מצוות, מחפש להיפטר מהמצוות.

אומר לנו שלמה המלך **כי לית חן הם לראשך וענקים לגרגרתיך** – שהמצוות יהיו אצלך כמו תכשיט... שתרופך אחריהם כמו תכשיטים, כמו שאומר ר' יוחנן בן זכאי...

(ברוך שאמר)

קולות וברקים

כתוב בספר קהילת יצחק [המגיד רבי יצחק רייטבארד] בשם רבי איצאלע בן הגר"ח מוואלוז'ין זצוק"ל. הנה מצאנו במעמד הר סיני שהיה רעש גדול, רעמים וברקים וערפל, והארץ רעדה. אימה ויראה. ובסוף מתן תורה אמר הקב"ה 'אל תיראו כי לבעבור שמך אתכם בא האלקים, בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו'. כמו שעבור אותנו הבעש"ט להעלות היראות חיצוניות ליראת השם. אך לכא' לזה היה מספיק קולות וברקים מה היה צריך כ"כ הרבה פחדים נוראים שכל העולם נשתנה ע"י הרעמים והקולות ביום הקהל, ונתקבצו הגויים אצל בלעם וכו' כמ"ש במדרש. וגם יצאתה נשמתן מרוב פחד. וצריך להבין מה היה צריך כ"כ הרבה פחדים באותו יום?

וביאר רבי איצאלע שחכמי לב התבוננו איך יתכן שבני ישראל בגלותם הארוך עדיין מוסרים נפשם להשי"ת בכל לב ונפש, וכמ"ש רבי יעקב עמדין בסידורו שזהו נס יותר גדול מייצאת מצרים, היתכן שיצאנו לגלות ארוך כזה, ובני ישראל שומרים תורה ומצוות, כ"כ הרבה צרות ויסורים והגויים בקשו לאבדנו בגשמי רוחני, וב"ה אנו רבים בצביונו וקומתנו ממש כמו במעמד הר סיני, אותם תפליין ואותם שבת, בתוספת גדלים וסייגים מדובנן. אע"פ שבקשו להרוג אותנו בכמה אופנים ברדיפות קשות מאד, רצו להרוג אותה ועיני אותנו במסע הצלב ובאינקוויזיות, אך מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ונהרות לא ישטפוה. בשלמא גדולי ישראל, רבי עקיבא שיכול לעמוד בנסיונות של מסרקות של ברזל, הרי הוא נשמת רבי עקיבא שדורש על קוץ ותג שבתורה. אך איך יש כח להמון העם לעמוד בנסיונות כאלה?

ומביא שם סיפור מיהודי פשוט שהיה שחקן תיאטרון מוצלח מאד, ושמו היה הולך לפניו והצליח בעשירות גדולה. סוף ימיו היה במדריד בספרד, גם שם היה לו כבוד וגדולה. ולא ידעו העם שהוא יהודי. לאחר שנגזרה הגזרה היהודים נתגרשו מספרד, היה הוא והאנוסים ולא ידעו על יהדותו. ביום מן הימים נתגלו שהוא יהודי, והתאיתרו בקשו לשלם לו הון רב שיחליף דתו לנצרות רח"ל, והוא מנע עצמו במסירות נפש, בתחילה עשו לו יסורים נוראים, עקרו לו כל השערות של הראש, וכל צפרני ידיו ורגליו, ושרפו ידיו וחלקי גופו, צרות ויסורים קשים ונוראים שאי אפשר להעלות על הדעת, והוא לא רצה לזוז מיהדותו, ונהרג על קידוש השם. ה' יקום דמו.

יהודי זה לא הניח תפליין לא דרש"י ולא דרבינו תם, מאיפה קיבל את הכח הנורא הזה למסור נפשו, התייבא כתב שזהו סוד פנימי שאי אפשר להסבירו. אך רבי איצאלע מבאר שכפי הנראה שיש בלבנו גנוז וטמון יראה יותר גדולה מכל היראות המהינקות ויסורים, שהיו מכניסים אנשים בסיר מלא מים ורותחים על האש והיו יכולים לצאת בכל רגע ממנו ולהמיר הדת, והעדיפו להשאר בתוך הסיר ולהשרף על קידוש השם, הרי שיש בלבנו של יהודי יראה יותר גדולה מיראות קשות כאלה, להיות אפס ואין בתוך הכלים של האינקוויזיה, כי זהו סדר מדת היראה שהיראה הגדולה מבטלת היראה הקטנה, כמו אדם שמפחד מדבורה ולפתע בא אריה, הוא שוכח יראת הדבורה. כך אם אין אנו מפחדים ממסע הצלב והאינקוויזיה הרי שיש בלבנו יראה יותר גדולה מזה. כמ"ש הבעש"ט שמעמד הר סיני חוקק בלב כל אחד מישראל, זה הכניס בלבנו יראה גדולה יותר מכל יסורי עולם. כך כפה עלינו ה' הר כגיגית, והיה שם קולות וברקים באופן של יראה גדולה נוראה מאד, ששום גוי רשע ואכזר לא הצליח לעשות יראה יותר גדולה מזאת היראה החקוקה בלבנו מיום מתן תורה. והוא מלבד עוצם האהבה שבאותו מעמד, ישקני מנשיקות פיהו, בשעת הדיבור היה כל דיבור נושק כל יהודי בדביקות ואהבה שאין לשער. אך יחד עם זאת היה מדת היראה השלימה ביותר.

כתב החת"ס שביים ו' סיון עדיין לא ידעו ישראל שהקב"ה מסכים למשה רבינו לדחות המעמד לעוד יום, ובאמת כולם יצאו לעמוד בהר סיני, עמדו שם י"ב שעה שמעו רק קולות וברקים ולא שמעו תורה, הלכו לביתם בלילה, ובמחר בבוקר הוציאו משה לקראת האלקים, וביום ז' סיון בבוקר ניתנה תורה. לכן נרדמו מרוב אפיסת כוחות שהיום הקודם עמדו כל היום וקבלו מורא גדולה כזאת.

נמצאנו למדים שיש בכל נפש מישראל גנוז וטמון יראה טמונה מיום מתן תורה, הקולות וברקים והלפידים וקול השופר, זה מבטל כל היראות החיצוניות. וזה שאמרנו למשה 'דבר אתה עמנו, ואל ידבר אלקים פן נמות', קשה לנו לסבול היראה הזאת. אמר להם משה 'לבעבור תהיה יראתו על פניכם' בשנות הגזירות, בשנת ה' אלפים תרנ"ו, ובשנת וכו', במסע הצלב וכו', איך יהיה לכם כח לעמוד מול החיות הרוסיים והנאציים, לכן צריך לתת לכם יראה גדולה כזאת שיהיה לכם כח למסור נפש בשעת השמדות על שרוך נעל, עתה תקבלו כח לעמוד כנגד כל היראות שהחיצוניות שבעולם. כי כל השמדות והשוואות הנוראים הם רק יראות חיצוניות, ולנו גנוז בלב יראה אמיתית ופנימית. כן כתב בספרו קהילת יצחק.

(הגרמ"י רייזמן)

ברוך הדרוש

ברוך ה' וזה"ש המד' ויאמר יתרו ברוך השם מכאן שהבינים גרים לפני הקב"ה יותר מישראל שהם אינם מוכיחים ה' רק אחר שני ניבות והוא הזכיר ה' אחר תיבה אחת (טללי אורות) **אנכי ה' אלוךך אשר הוצאתך ממצרים** (כ, ב) עוד י"ל מה שנאמר הוצאתך כו', והקשו נפשישם למה לא קבלו התורה המלאכים דיש להם טענת בר מצרא, ותיצרו דישראל בני ובנו

ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם (יה, ט) במדרש ויאמר יתרו ברוך ד' מכאן שהבינים גרים לפני הקב"ה יותר מישראל, ותמוה. ו"ל עפ"י הגמ' בחולין (צ"א ע"ב) חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת שיש ישראל מוכיחין את השם אחר שתי תבות שני' שמע ישראל ה' וכו' ומה"ש אין מוכיחין את השם אלא לאחר שלש תבות כדכ' קדוש קדוש קדוש ד' צבאות, והנה כאן הזכיר יתרו את השם אחר תיבה אחת, שאמר